

УДК 321.1

Пожоджук Р. В., магістрант КНУ ім. Т. Шевченка

Проблеми апеляційного та касаційного оскарження у господарському судочинстві

У статті охарактеризовано та проаналізовано проблеми, що виникають на стадії апеляційного та/або касаційного оскарження рішень господарських судів. Запропоновано можливі шляхи вирішення даних проблем та обґрунтовано доцільність такого вирішення.

Ключові слова: процедурні постановлення, апеляційне оскарження, касаційне оскарження, Кодекс господарського судочинства.

В статье охарактеризованы и проанализированы проблемы, возникающие на стадии апелляционного и / или кассационного обжалования решений хозяйственных судов. Предложены возможные пути решения данных проблем и обоснована целесообразность такого решения.

Ключевые слова: процедурные постановления, апелляционное обжалование, кассационное обжалование, Кодекс хозяйственного судопроизводства.

The article describes and analyzes the problems that arise at the stage of appeal and / or cassation decisions of commercial courts. Possible solutions to these problems and proved the feasibility of the solution.

Keywords: procedural orders, appeal, cassation, the Code of Commercial Litigation.

Постановка проблеми. Наша молода держава перебуває на досить складному етапі розвитку суспільства після розпаду Радянського Союзу та відходу від командно-адміністративної системи. За останні десятиріччя було здійснено досить багато наукових розробок в сфері господарського судочинства, що у свою чергу віднайшло своє відображення у певних нормативно правових актах, а також і на практиці. Проте через стрімкий розвиток суспільних відносин, існує велика кількість неузгоджених питань у даній сфері, що вимагають певного вдосконалення.

Ми взяли курс на Євроінтеграцію, тому повинні повно і всебічно гармонізувати наше законодавство до законодавства Європейського Союзу. Але як бачимо, на сьогодні досить актуальним залишається питання оновлення господарського процесуального законодавства, яке не відповідає європейським стандартам судового захисту порушених прав і інтересів осіб.

Одним із найбільш досліджених питань в юридичній науці є «оскарження судових рішень», проте це питання не втратило своєї актуальності і на сьогодні. Проблемним залишається апеляційне та касаційне оскарження рішень господарських судів України, в умовах ринкових перетворень в нашій державі.

Повне та всебічне вирішення проблем господарського судочинства можливе шляхом прийняття нового Кодексу господарського судочинства, в якому були б врегульовані існуючі на сьогодні проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу статті складають, насамперед, праці видатних вчених України, зокрема, О.А. Ломакіної, В.В. Рєзнікової, О.Р. Єрмоленко, І.І.Ємельянової, К. М. Біди, О. В. Бачун, Г.В. Корчєвного, Л.М. Ніколенко, О.А. Бєляневич, В.Е. Бєляневич, М.Л.Бєлкіна, Ю.Л. Бєлкіної, Є.А. Борисової, Д.М. Притики, О.М. Вінник, В.В. Луця, В.С.Щєрбїни та ін.

Виклад основного матеріалу. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод передбачає одне з основних прав людини (далі - Конвенція) — право на справедливий суд, складовою якого є право доступу до суду. Доступ до

апеляційного та/або касаційного оскарження судових рішень особливо важливою складовою забезпечення права особи на судовий захист є однією з основних позицій Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ).

П. 8 ч. 2 статті 129 Конституції України (далі – КУ) передбачає забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом. Стаття 14 Закону України (далі - ЗУ) «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що учасники судового процесу та інші особи у випадках і порядку, встановлених процесуальним законом, мають право на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення, а також на перегляд справи Верховним Судом України. Як ми бачимо наше законодавство досить чітко прописує доступ та його забезпечення осіб до апеляційного та касаційного оскарження. З визначення конституції де прописано: «...крім випадків, встановлених законом» ми доходимо висновку, що дане словосполучення має на меті відображення правового принципу, що впливає з принципу свободи: «дозволено все, що не заборонено законом». У судовій практиці мають місце відмовлення в прийнятті скарг на ухвали суду через їх невірне тлумачення.

Корчевний Г.В. зазначає, що право на оскарження судових рішень можна визначити, як передбачену процесуальним законодавством міру можливої поведінки особи щодо оскарження винесеного судом рішення, як до, так і після його вступу в законну силу (апеляційне, касаційне оскарження та оскарження у зв'язку з виключними обставинами)[7].

Стаття 91 Господарського процесуального кодексу України (далі ГПК Країни) передбачає, що сторони у справі, прокурор, треті особи, особи, які не брали участь у справі, якщо господарський суд вирішив питання про їх права та обов'язки, мають право подати апеляційну скаргу на рішення місцевого господарського суду, яке не набрало законної сили. Ухвали місцевого господарського суду оскаржуються в апеляційному порядку окремо від рішення господарського суду оскаржуються в апеляційному порядку окремо від рішення господарського суду оскаржуються в апеляційному порядку окремо від рішення господарського суду оскаржуються в апеляційному порядку можуть бути оскаржені ухвали місцевого господарського суду у випадках, передбачених статтею 106 цього Кодексу [9]. Згідно з ч.1 ст.106 ГПК України в апеляційному порядку можуть бути оскаржені ухвали місцевого господарського суду у випадках, передбачених ГПК України та Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [9].

М. Белкін зазначає, що саме за таким принципом побудовані процесуальні кодекси. Зазначені питання вирішуються або шляхом надання певних роз'яснень, або не вирішуються зовсім. Обмеження такого доступу суперечить принципу верховенства права, оскільки заважає отримати в повній мірі правове судове рішення [1]. Даний автор звертає увагу на те, що ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» прямо передбачає можливість оскарження досить вузького кола важливих судових рішень, які виносяться у справах про банкрутство. З цього приводу в п. 2.6 Рекомендацій Президії Вищого господарського суду України (далі - ВГСУ) від 04.06.2004р. № 04-5/1193 зазначається: «Відповідно до статті 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом. Сама лише відсутність у Законі та ГПК України прямих вказівок на можливість оскарження ухвал, які суттєво впливають на права та обов'язки учасників провадження та введення тих чи інших процедур банкрутства, не може бути підставою для повернення чи відмови у прийнятті апеляційних та касаційних скарг, які оформлені відповідно до вимог господарського процесуального законодавства, при відсутності прямої заборони в Законі на їх оскарження» [1]. Звідси

впливає, що у даному випадку ВГСУ застосував статтю 129 КУ як норму прямої дії. Проте ми бачимо роз'яснення щодо застосування даної норми, яке охоплено тільки правовідносинами окремого закону, а не всіма подібними чи можливим правовідносинами, що не заборонені законом у випадку оскарження ухвал.

В Постанові ВГСУ від 6.08.2008 р. № 12/127 судді дійшли висновку, що статтею 64 ГПК України не передбачена можливість оскарження ухвали пропорушення провадження у справі. Відтак, апеляційний господарський суд прийшов до вірного висновку, що ухвала господарського суду Чернігівської області від 05.05.2008 року у справі № 12/127 є такою, що не підлягає оскарженню. За таких обставин, колегія суддів Вищого господарського суду України прийшла до висновку про відсутність підстав для скасування ухвали апеляційного господарського суду, оскільки вона є законною та обґрунтованою [3]. Не можна погодитися з даною думкою через те, що відсутність даної ухвали в переліку ухвал, що підлягають оскарженню чи відсутність прямої вказівки на можливість оскарження даної ухвали у статті 64 ГПК України не позбавляє особу можливості подання скарги на таку ухвалу до суду апеляційної чи касаційної інстанції. Згідно Постанови ВГСУ від 17 травня 2011 N7 «Про деякі питання практики застосування розділу XII Господарського процесуального кодексу України», якщо апеляційну скаргу подано на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду, місцевий господарський суд згідно з частиною другою статті 106 ГПК повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу, яка не підлягає оскарженню. Якщо ж місцевий господарський суд помилково не повернув апеляційну скаргу та направив її до апеляційного господарського суду, то останній відмовляє в прийнятті такої скарги з посиланням на статтю 91 та частину другу статті 106 ГПК [12]. Тому, як впливає з вищенаведеного у відповідних випадках апеляційний господарський суд повинен відмовити у прийнятті апеляційної скарги і винести з цього приводу відповідну ухвалу.

В інформаційному листі від 10 вересня 2008 року №3.2. -2008 Верховного Суду України у зв'язку з поширенням практики подання сторонами у справі апеляційних та касаційних скарг на ухвали господарського суду, апеляційних та касаційних скарг на ухвали, які не може бути оскаржено ні в апеляційному, ні касаційному порядку господарським судам передбачено, що у разі подання апеляційної скарги на ухвалу, яку не може бути оскаржено, місцевий господарський суд має відмовляти у прийнятті такої скарги посилаючись на частину першу та частину четверту статті 106 ГПК України. У разі подання касаційної скарги на ухвалу місцевого або апеляційного господарського суду, яку не може бути оскаржено, відповідному місцевому або апеляційному господарському суду, до якого надіслано скаргу, слід відмовляти у прийнятті такої скарги з посиланням на частини першу та четверту статті 111-13 ГПК України [5]. Як ми бачимо, дані роз'яснення та рекомендації несуть у собі хибну позицію щодо неможливості оскарження певних ухвал. Виходячи з того, що вищенаведені акти судової влади носять суто рекомендаційний характер та суперечать приписам статті 129 КУ, доцільним вважається застосування останньої як норми прямої дії. Проте дані акти у судовій практиці нашої держави займають «defacto» місце загальнообов'язкових приписів, яких неухильно дотримуються судді при здійсненні правосуддя.

Доцільно за даних обставин звернути увагу на судову помилку, яку описує у своєму дослідженні Ніколенко Л.М. Під судовою помилкою слід розуміти відображений у судовому акті результат діяльності судді, який здійснюється у формі діяння нерегламентованого процесуальними та матеріальними нормами, наслідками якого стає

порушення прав та законних інтересів [16]. Тому сліпе застосування норм законодавства, які суперечать правам та інтересам осіб є порушенням їх права на захист передбаченого міжнародно-правовим актами у сфері захисту прав людини і громадянина, Конституцією та законодавством України. Можливим вбачається конституційне звернення до Конституційного суду України, щодо тлумачення п. 8 ч. 2 статті 129 КУ, яке повинно врегулювати ті суперечності, що існують в нашому законодавстві, щодо апеляційного та/або касаційного оскарження.

Бачун О.В. виділяє оскарження так званих «процедурних» ухвал, тобто, ухвал, що не можуть бути оскаржені згідно з процесуальним законодавством, оскільки право на оскарження таких ухвал не передбачене відповідними процесуальними кодексами. До «процедурних» ухвал відносять ухвали, що спору по суті не вирішують, а спрямовані на вирішення поточних питань судового процесу (відкриття провадження з розгляду справи, відкладення розгляду справитощо). Їх винесення саме по собі прав та інтересів сторін процесу не зачіпає, тому що зацікавлена особа має право у будь-якому випадку на оскарження остаточного рішення у справі, яке власне і вирішує спір по суті.

Як зазначає Бачун О.В., проблема полягає в тому що не є деталізованими дії суду першої інстанції після отримання апеляційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню, та чи має право суд першої інстанції, отримавши апеляційну скаргу, не направляти справу до апеляційної інстанції, а продовжувати її слухання, незважаючи на наявність апеляційної скарги. За загальним правилом, суд першої інстанції зобов'язаний направити апеляційну скаргу разом з матеріалами справи, незалежно від того, чи підлягає оскаржувана ухвала оскарженню. Науковець вказує, що законодавець встановивши обов'язок сторін добросовісно користуватися процесуальними правами, не встановив конкретних механізмів протидії зловживанню цими правами [6].

Рішення Конституційного Суду України 27 січня 2010 року N 3-рп/2010 у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку зі статтею 129 Конституції України (про апеляційне оскарження ухвал суду) розглядаючи положення пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, Конституційний Суд України дійшов висновку, що апеляційне оскарження судового рішення можливе у всіх випадках, крім тих, коли закон містить заборону на таке оскарження [10].

П. 2.6 Рекомендацій Президії Вищого господарського суду України (далі - ВГСУ) від 04.06.2004р. № 04-5/1193 передбачено, що у разі апеляційного чи касаційного оскарження ухвал про порушення провадження у справі, відкладення розгляду справи, призначення судового засідання, витребування необхідних для розгляду справи документів, поновлення провадження у справі, та інших ухвал, які лише забезпечують рух судового процесу, судам апеляційної та касаційної інстанцій слід відмовляти у прийнятті таких скарг, оскільки вони подані на судові акти, що не підлягають оскарженню [4].

Господарський процесуальний кодекс України передбачає перелік ухвал, що підлягають апеляційному та касаційному оскарженню, проте не передбачено переліку ухвал, що не підлягають оскарженню. Враховуючи п. 8 ч. 2 ст. 129 КУ нам потрібно виходити з того, що Основний Закон передбачає повну свободу щодо подання ухвал крім випадків передбачених законом. Проте такі випадки не передбачені законом, тому виходячи з цієї позиції потрібно передбачити дані ухвали у ГПК України. Відмова суду в прийнятті позовних заяв, скарг, оформлених відповідно до процесу-

альнозакону, є порушенням права на судовий захист, яке за статтею 64КУ не може бути обмежене. Дані позиції, що містяться в вищезазначених нормативно-правових актах є суперечливими, тому чіткий перелік ухвал передбачених в ГПК України повинен врегулювати дану прогалину законодавства та недопущення фактичного тлумачення норм законодавства актами вищих судових органів щодо можливості апеляційного та/або касаційного оскарження, що на даному етапі розвитку суспільних відносин і здійснюється.

Іншою проблемою є процедура подачі апеляційної та/або касаційної скарги. Ємельянова І.І. звертає увагу на те, що процедура подачі апеляційної скарги є вкрай недосконалою та пропонує, враховуючи практику і досвід інших країн, змінити підхід щодо порядку подачі апеляційної скарги. На її думку це унеможливить зловживання з боку місцевих судів і не призведе до позбавлення сторін гарантованого КУ права на апеляційне оскарження рішення. Даний науковець запропонувала підхід, згідно з яким апеляційна скарга має подаватись безпосередньо до суду апеляційної інстанції, яка і буде її оцінювати і далі витребувати справу із суду першої інстанції. А для того, щоб суд першої інстанції не зміг у зв'язку з відсутністю інформації про оскарження рішення звернути його до виконання, то необхідно в процесуальному кодексі передбачити обов'язок сторони одночасно направляти копію апеляційної скарги в суд першої інстанції [6].

У свою чергу Біда К.М. зазначає, що за змістом ст. 108 ГПК України можливим є розгляд в касаційному порядку рішень місцевого господарського суду, не розглянутих в апеляційному порядку, але не визначений механізм поза апеляційного касаційного оскарження, тому більш перспективним є шлях утвердження принципу розгляду касаційних скарг надання скаржнику права на власний розсуд подавати касаційну скаргу безпосередньо до суду касаційної інстанції, розширення кола осіб, яким має направлятися копія касаційної скарги.

Процесуальне законодавство повинно сприяти прискоренню руху і розгляду касаційних скарг. Тому було б доцільно у новому ГПК передбачити можливість подання касаційної скарги за розсудом заявника або через господарський суд, який ухвалив оскаржуваний судовий акт, або безпосередньо до касаційного суду [8].

Підтримуючи думку даних авторів можна зазначити, що дані нововведення призведуть до певного зменшення навантаження на суди шляхом запровадження критеріїв допуску до апеляції та касації. Враховуючи, що ЄСПЛ проголосив, що стаття 6 Конвенції гарантує доступ до суду, а саме право доступу до суду, яке тісно пов'язано з питанням цивільних прав та обов'язків, на мою думку, якщо особа буде мати вибір щодо подачі скарги до суду апеляційної чи касаційної інстанції у відповідності до характеру скарги, то це повинно врегулювати проблеми, що існують у осіб щодо доступу до суду, отже і щодо обмеження їх цивільних прав та обов'язків.

Ще однією проблемою є на думку Белкіна М.Л. є те, що згідно ст. 56 ЗУ «Про третейські суди», сторони мають право протягом 15 днів після винесення компетентним судом ухвали про відмову у видачі виконавчого документа оскаржити цю ухвалу в апеляційному порядку. Виникає питання, чи можливе оскарження ухвали у випадку позитивного рішення місцевого суду? Адже, воно також може порушувати права сторін. Зокрема, згідно з п. 7 ст. 56 Закону України «Про третейські суди», компетентний суд відмовляє в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, зокрема, якщо рішення третейського суду містить способи захисту прав та охоронюваних інтересів, які не передбачені законами України. Але ж така ознака не передбачена ст. 51

Закону України «Про третейські суди» як підстава для оскарження рішення третейських судів. Крім того, згідно ст. 55 Закону України «Про третейські суди», виконання рішення третейського суду, якщо воно потребує вчинення дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх службовими особами, здійснюється за умови видачі компетентним судом виконавчого документа. Зі змісту цієї норми вбачається, що коли виконання зазначеного рішення не потребує вчинення певних дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх службовими особами (в тому числі про визнання права власності), то у суду відсутні правові підстави для прийняття та розгляду заяви про видачу виконавчого документа. Але за умови відсутності процедури оскарження ухвал місцевих судів про видачу виконавчого документу на підставі рішення третейського суду відсутній і судовий контроль за діями третейських судів, що дозволяє використовувати їх, зокрема, у рейдерських схемах. За таких умов відсутність судового контролю суперечить принципу верховенства права [2].

Роль внутрішніх третейських судів у нашій державі суттєво зросла за останні десятиріччя. Це обумовлено перш за все інтернаціоналізацією комерційних відносин. Проте без господарського судочинства третейські суди не могли б існувати. Тому задля нормального функціонування останніх повинно бути врегульовано в ГПК України питання, щодо оскарження видачі виконавчого документа, а саме, передбачити таку ухвалу у переліку ухвал які оскаржуються. Також потрібно врегулювати питання щодо підстав оскарження рішень третейських судів у статті 51 ЗУ «Про третейські суди», тому задля подолання даної прогалини необхідно, конкретизувати статтю 51 ЗУ «про третейські суди», щодо підстав для оскарження рішення третейських судів, а саме, включити таку ознаку, як способи захисту прав та охоронюваних інтересів, які не передбачені законами України. Щоб підвищити довіру до третейського судочинства в Україні потрібно врегулювати дані питання у законодавстві нашої держав, що у свою чергу підвищить авторитет альтернативного судочинства та зменшить навантаження на господарські суди.

Ще однією прогалиною нашого законодавства є проблема мирової угоди на стадії апеляції чи касації, що не передбачено чинним ГПК України. Відсутність можливості укладення мирової угоди на будь якій стадії господарського процесу суттєво звужує права учасників і збільшує навантаження на суди.

П. 8 Постанови ВГСУ від 17 травня 2011 N7 «Про деякі питання практики застосування розділу XII Господарського процесуального кодексу України», передбачає, що апеляційна інстанція не застосовує положення ГПК України щодо затвердження господарським судом мирової угоди та відмови позивача від позову[12].

Інформаційний лист ВГСУ від 20.10.2006 N 01-8/2351 «Про деякі питання практики застосування норм Господарського процесуального кодексу України порушені у доповідних записках про роботу господарських судів у 2005 році та в першому півріччі 2006 року» передбачає у п.4, що затвердження апеляційною інстанцією мирової угоди, укладеної сторонами в процесі апеляційного провадження, не є можливим, оскільки це потягло б за собою скасування рішення місцевого господарського суду з відповідної справи, що допускається виключно з підстав, передбачених статтею 104 ГПК [15].

Як стверджує Біда К.М., ні в чинному ГПК, ні в одному з трьох проектів нового ГПК України не міститься конкретна норма, яка б безпосередньо закріплювала право сторін на укладення мирової угоди в стадії касаційного провадження та враховувала її особливості. За таких обставин автор вважає за доцільне визнати право сторін на укладення мирової угоди у касаційному провадженні, а відтак у майбутньому новому

ГПК могла б знайти своє місце норма про те, що “сторони та треті особи з самостійними вимогами мають право укласти мирову угоду на будь-якій стадії господарського процесу з додержанням встановлених законом правил та за умови, що вона не порушує права та охоронювані законом інтереси інших осіб” [8].

ГПК України не врегулює питання мирової угоди на всіх стадіях господарського процесу. В актах вищих судових органів є спроба дати певне роз'яснення щодо неможливості укладання мирової угоди на стадії апеляційного провадження, що вдається досить суперечним чинному законодавству, яке прямо не передбачає заборони укладення мирової угоди на всіх стадіях розгляду справи. Щодо касаційного провадження, то не існує ніяких позицій, щодо неможливості укладення мирової угоди на даній стадії. Тому варто погодитися з пропозицією Біди К.М., щодо включення можливості сторін укласти мирову угоду на будь-якій стадії судового розгляду, що в повній мірі відобразить права та обов'язки сторін передбачені Конституцією та законодавством України.

Висновки. На основі вищенаведеного ми можемо зробити певні висновки:

1. Господарський процесуальний кодекс України передбачає перелік ухвал, що підлягають апеляційному та касаційному оскарженню, проте не передбачено переліку ухвал, що не підлягають оскарженню. Потрібно врегулювати порядок оскарження ухвал судів на законодавчому рівні шляхом внесення змін до ГПК України чи передбачити дані нововведення новому кодексі господарського судочинства, а саме передбачити у одному з вищенаведених актів перелік ухвал, що не підлягають оскарженню. На мою думку, таке нововведення відобразить в повній мірі права і обов'язки сторін господарського судочинства, що передбачено у п. 8 статті 129 КУ. Маючи чіткий перелік ухвал, що не підлягають оскарженню існуючу проблему буде подолано, а затягування процесу у такий спосіб буде неможливим.

2. Згідно статті 6 Конвенції гарантовано саме право доступу до суду, що тісно пов'язано з питанням цивільних прав та обов'язків. Якщо особа буде мати вибір щодо подачі скарги безпосередньо до суду апеляційної чи касаційної інстанції у відповідності до характеру скарги, то це повинно врегулювати проблеми, що існують у осіб щодо доступу до суду, отже і щодо обмеження їх цивільних прав та обов'язків, а також зменшить навантаження на суди.

3. Щодо третейських судів, то задля нормального функціонування останніх повинно бути врегульовано в ГПКУ питання, щодо оскарження видачі виконавчого документа, а саме передбачено таку ухвалу у переліку ухвал які оскаржуються. Також потрібно врегулювати питання щодо підстав оскарження рішень третейських судів у ЗУ «Про третейські суди». Це у свою чергу зміцнить авторитет та підвищить довіру до третейського судочинства в Україні.

4. Мирова угода є ефективним вирішенням спору. Відсутність можливості укладення мирової угоди на будь-якій стадії господарського процесу суттєво змушує права учасників і збільшує навантаження на суди. Погоджуючись з думкою Біди К.М. варто зазначити, що закріплена у законодавстві можливість укладення мирової угоди на будь-якій стадії судового процесу не буде обмежувати прав учасників процесу та зменшить навантаження на суди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белкін М.Л. Актуальні питання оскарження судових рішень в світлі принципу верховенства права // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etalon.co.ua/publikacyi00026.html>

2. Белкін М.Л., Белкіна Ю.Л. Актуальні питання апеляційного та касаційного оскарження в господарському судочинстві.- Актуальні питання цивільного та господарського права, 2008, № 4 (11), с. 34 – 40.
3. Постанова ВГСУ від 6.08.2008 р. № 12/127 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vgsu.arbitr.gov.ua/docs/28_2039967.html
4. Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 04.06.2004р. № 04-5/1193 «Про деякі питання практики застосування Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1193600-04/print1362500334531143>
5. Інформаційний лист ВСУ від 10.09.2008 N3.2.-2008 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v32-2700-08>
6. Нормативно-правові та практичні проблеми при розгляді справ у апеляційному провадженні та шляхи їх вирішення // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libertyjurist.com.ua/YUridichni-poslugi/normativno-pravovi-ta-praktichni-problemi-pri-rozglyadi-sprav-u-apelyatsijnomu-provazhenni-ta-shlyakhi-jikh-virishennya.html>
7. Корчевний Г.В. Право на оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку // Судова апеляція. 2006. № 1. % с. 23-29.
8. Біда К. М. Касаційне провадження в господарському судочинстві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2005. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/content/130277.html>
9. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/print1378469077130551>
10. Рішення Конституційного Суду України 27 січня 2010 року N 3-рп/2010 у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку зі статтею 129 Конституції України (про апеляційне оскарження ухвал суду) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-10>
11. Єрмоленко О.Р. Проблеми вдосконалення порядку касаційного оскарження в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/4048/browse?type=author&order=ASC&rpp=40&value=%D0%84%D1%80%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%2C+%D0%9E%D0%A0>
12. Постанова ВГСУ від 17 травня 2011 N7 «Про деякі питання практики застосування розділу XIII Господарського процесуального кодексу України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007600-11>
13. Ломакіна О.А. Перегляд судових актів господарського суду в апеляційному порядку [Текст]: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Ломакіна Олена Анатоліївна; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. - Донецьк, 2009. - 19 с.
14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004/print1364338155899439.
15. Інформаційний лист ВГСУ від 20.10.2006 N 01-8/2351 «Про деякі питання практики застосування норм Господарського процесуального кодексу України порушені у доповідних записках про роботу господарських судів у 2005 році та в першому півріччі 2006 року» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v2351600-06/print1360225743780113>
16. Ніколенко Л. М. Поняття та ознаки судових помилок, які є підставою перегляду судових актів у господарському // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/175.pdf
17. Ніколенко Л.М. Реалізація основних принципів господарського судочинства при перегляді судових актів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_1/uuuuu/174.pdf